

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA

WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Beszélgetés Szántó Györggyel (5. oldal)

Választott a körzet (6. oldal)

Főrubrik, dr. Frölich Róbert a Purimról
(2. oldal)

Fotó: Schiller Janka

Dr. Frölich Róbert rovata

Dárius a zsidó Eszter királyné fia volt...

Eszter könyve az egyetlen a bibliai Öt Megilla, öt tekercs (Eszter, Rut, Énekek éneke, Prédikátor, Jeremiás Siralmi) közül, amely nem Izrael földjén keletkezett. Nyelve tökéletes héber. Ezenkívül csak Dániel könyve és Ezra könyvének egy része íródott a diaszpórában, de ezek legnagyobbbrészt arameus nyelven.

A könyv tartalma:

A perzsa birodalom 127 tartományában szétszórva sok zsidó lakik. Él közöttük egy bizonyos Mordecháj, és unokahúga, akit Eszter néven ismerünk, bár a szöveg szerint eredeti héber neve Hádassza volt. Mordecháj nem kifogásolja, hogy Eszter feleségül megy a nem zsidó királyhoz, mindössze azt kéri tőle, ne árulja el neki zsidó mivoltát.

Hámán, a zsidókat gyűlölő vezír tervet sző, mellyel életveszélybe sodorja a királyság egész zsidó lakosságát. Ekkor lép közbe Eszter, aki akkor már királyné, s felfedi zsidó származását is. A gyilkos tervet kiagyáló Hámánt kivég-

zik, helyére Mordecháj kerül. A zsidóknak pedig lehetőségük adódik arra, hogy megvédjék magukat.

Ami Purim, a megmenekülés és megszabadítás ünnepét megkülönbözteti attól sok-sok pozitív emléknaptól, azok az **ünnep parancsolatai**:
- Purim előtti böjt (Táanis Eszter, vagyis Eszter böjtje);
- Megilla kétszeri kötelező felolvasása;

- jótétemény gyakorlásának kötelessége és a sláchmónesz, azaz ajándék küldése barátainknak.

Purimkor nem mondunk Hálélt, mint ahogy azt a másik szabadulásünnepen, Chanukakor tesszük. Bölcsseink azért nem rendelték el a Hálél mondasát, mert arra a következtetésre jutottak, hogy a szabadulás ellenére „még mindig Achásvéros szolgái vagyunk”.

Eszter könyvének tanulsága, melynek révén bekerült a zsidó Biblia

könyvei közé, hogy az i.teni gondviselés mindig az események mögött rejtőzik, és mindig óvja a zsidókat, és nem engedi meg, hogy eltűnjenek a történelem színpadáról. Eszter könyvében nincs nyílt i.teni beavatkozás, cselekedetei nem látványosak, mint az Exodus előtt, vagy a sivatagban, de maguk az események bizonyítják a jelenlétét.

A Mordecháj név, amely nem zsidó eredetű, egy babilóniai istenségre, Márdakra utal. A régi kommentátorok azzal mentik, hogy a Babilóniába száműzött zsidók között szokás volt ilyen és hasonló neveket adni, mert már senki sem gondolta úgy, mintha egy istenség neve lenne.

A szövegből úgy olvasható, Mordecháj maga került száműzetésbe Nevuchadnecár a Szentélyt elpusztító hadjárata következtében, ám ez nem valószínű, hiszen akkor az események idején Mordecháj már igencsak élemedett korú aggastyán lett volna. Sokkal inkább érvényes a Megilla szövegének azon olvasata, mely szerint Mordecháj nagypapja vonult a diaszpórába, és ő már ott született.

szerepel a szövegben. Egy midrás szerint Eszter anyja a gyermek születése után gyermekágyban hunyt el, és az árva örökbefogadása megerősítéseként Mordecháj felesége szoptatta.

Áchásvéros királyról a zsidó források szükséztűen nyilatkoznak. Rási mindössze egyetlen mondatot szentel neki, azt mondja, perzsa király volt, aki Kóres után uralkodott a hetvenéves babilóniai száműzetés vége felé. Ha Rási kronológiája pontos, akkor Achásvéros Kóres után és Dárius előtt uralkodott kb. 20 évig. A legenda szerint ő volt az, aki félbeszakította a Szentély újjáépítését, amit fia, második Dárius, aki megint csak a legenda szerint, a zsidó Eszter királyné fia volt, később engedélyezett. E legenda alapja, hogy Kóres adta ki azt a rendeletet, amely lehetővé tette a száműzött zsidóknak, hogy visszatérjenek Izrael földjére, és ott újból felépítsék a Szentélyt. A zsidók nem mindegyike tért vissza azonban Babilóniából. Kóres Zerubábel ben Sálátielt, akit kinevezett Júdea helytartójának, felhatalmazta, hogy lássa el pénzzel, arannyal, s egyéb javakkal a vissz-

I M A R E N D

Hétköznapi: 7:30-kor kezdünk reggel, az **esti ima időpontja** 17:00 óra, a Talmud-Tórában.

Az esti imák előtt fél órával, sakkkal, kártyával, kávéval és teával várjuk híveinket!

Péntek esti ima: 17:00-kor a **Hősök Templomában**.

Szombat reggeli ima a **Hősök Templomában**: Sachrisz: 9:30

Tóraolvasás: 10:00 Muszáf ima: kb. 10:45

Vasárnap reggeli ima: 8:00-kor, **esti ima:** 17:00-kor, mindkettő a Talmud Tórában.

A péntek esti kiddust, illetve a szombat délutáni sálesüdeszt szintén a Talmud-Tórában tartjuk.

Március 31-től nyári időszámítás,

az esti i.tentisztelepek majd ismét 18:00-kor kezdődnek!

Sálesüdeszek kezdete a következő hetekben:

február 23.	17:05	március 2.	17:15
március 9.	17:25	március 16.	18:00
március 23.	17:45	március 30.	18:00

A másik zsidó főszereplő Eszter, akinek csak apja nevét ismerjük, semmi közelebbit nem tudunk sem róla, sem családjáról. Annyi ismeretes, hogy születését követően árvaságra jutott, s Mordecháj, leányaként vette magához. Ez így

szatértni szándékozókat. Ezra könyve beszámol erről, s arról is, hogy alig több mint, 40 ezer babilóniai zsidó vállalta a visszatérést. A többiek már letelepedtek, gyökeret eresztettek és berendezkedtek Babilóniában.

Dombi Gábor

Lányok az Angyal utcából - Fejezetek a pesti gettó történetéből (4. rész)

Az alábbi gettótörténet sok szempontból tanulságos. Egyedi, mégis általános: rávilágít arra, kik is lakták zömmel a pesti gettót. Nők, gyerekek, öregek – hiszen a férfiak java részét munkaszolgálatra vezényelték. Az 1938-ban született Orlik Szidónia történetét Dombi Gábor jegyezte le. De továbbra is várjuk az egykori gettőlakók visszaemlékezéseit a következő email címen: dombi.gabor@outlook.com.

Orlik Lajos 1931

– A IX. kerületben, az Angyal utcában laktunk. Édesapám női ruhanevel kereskedett, és anyukám segített neki az üzletben. A bolt a Nagyfuvaros utca 9 szám alatt volt. Az üzlet jól ment, kényelmesen megéltünk belőle. Szüleim a környező üzletek kereskedőivel jó viszonyt ápoltak. Így tett szert anyukám egy francia barátnőre, Kiss úr feleségére, Lucienne-re. Nekik festékes üzletük volt ugyanott. Apámék nem voltak mélyen

Angyal utcai ház lépcsőjén. Az egyik kezét szorosan fogtam, sírva kértem: „ne menj el, úgyis tudom, nem jössz vissza”. Sajnos – igaz, később – de így történt. Utolsó levelét Mosonmagyaróvárról küldte, melyet csak akkor kaptuk meg, amikor visszatértünk a gettóból. Ő már tudta, számára nincs menekvés. A Flossenbürg-i lágerba hurcolták, majd onnan Hersbruckba. Egyes adatok szerint 1944. december 15-én halt meg.

A fővárosi zsidók összeköltöztetésekor Csillagos Házba a Népszínház utca 29-be költöztünk, ahol Gläser Julianna nagynéném fogadott be minket. Fél évig éltünk ott. Élésen emlékszem arra a napra, ahogy hosszú tömött sorokban tereltek bennünket a Népszínház utcából a gettóba, a ruhákra várt sárga csillaggal. Akadt ház, ahol az erkélyekre kitétek szőnyeget, kendőket lobogtattak, tapsoltak: viszik a zsidókat végre. Nővérem úgy emlékszik, útközben egy nyilas leköpte négyéves Györgyike unokatestvérünket.

Először a Klauzál térre mentünk, ahol le kellett adni az ékszereket, órákat, értékeket, egy ma is használatos, rácsos, szemétgyűjtőbe kellett letenni mindent. Édesanyámat egy rendőr félrehívta egy kapualjba, ahol meggyőződött arról, hogy valóban terhes. Ezután mehettünk a nekünk kijelölt lakásba, a Holló utca 12. szám alatti házba, ahol a második emelet 22 volt kijelölve családunk részére.

zódunk a csillagos házban, egy másik épület pincéjében tartózkodott a bombázások idején, a légnyomás kiszakította karjaiból a gyönyörű négyéves kislányát, akit később a Dohány utcai Zsinagóga közös sírkertjében temettek el. Gläser Györgyikének hívták.

Ettől fogva csak a pincében éltünk, nagyon koszos körülmények között. Szűk volt a hely, alig fértünk el. Örültünk, ha volt hova leülnünk. Mi

Orlik Szidónia

Nem emlékszem arra, mit vittünk magunkkal a gettóba. Ahogy arra sem, vittünk-e ruhákat. Talán, mint másoknál, egy ismerős tolta utánunk a ruhákat, holmikat talicskával. Az ételekre sem emlékszem túlságosan. Volt, amikor hoztak nekünk ennivalót, valami hivatalos helyről. A gyerekek mindig kaptak enni. Emlékeimben a kakaós tészta él, de a nővérem szerint sós tészta volt. Édesanyám mindent igazságosan osztott el közöttünk, ő maga alig evett valamit. De amíg ép volt a gettóbeli lakásunk, anyukám tudott főzni, sőt mosni is. Lucienne időnként hozott számunkra némi élelmiszert, amit a gettó kerítésénél vettünk át tőle. Ugyanígy segített egy régi szomszéd nénink is, aki nagyon szeretett minket. Egyikük sem volt zsidó.

A legélesebb emlékem, ahogy bombatalálatot kapott a házunk, s leszakadt előszobánk: nagy úr tátongett a helyén. A szerencsénknek köszönhetjük, hogy nem voltunk a lakásban. Nénikénk, akinél meghú-

is, mint sok gyerek, megtetvesedettünk. Ennek ellenére anyukánk nem vágta le szép hosszú hajunkat, egyenként szedte ki a serkéket. A ház közös wc-je teljesen eldugult. S ami jó volt, ahogy a többi gyerekkel – voltak vagy hatan – az udvaron játszottunk – ha éppen nem bombáztak.

Éppen hetedik születésnapom előestéjén jött el a felszabadulás. A legnagyobb ajándék, amit ember kaphat. És egy orosz katonai kenyeret adott édesanyámnak.

A háború után az iskola utáni délutánokat a Páva utcai zsinagóga udvarán töltöttem. Délutáni felügyelet volt, iskola után mehettünk oda, ebédet kaptunk, leckét írhattunk, tanulhattunk, aki akart. Egy megviselt fénykép őrizi az otthon emléket, s nekem, félárvának, ez volt a második otthonom. Kati néni volt az énektanárnő, akitől sok szép éneket tanultunk, főleg héberül. Még ma is emlékszem: Koolodba lévő... És a kicsik és nagyok ismét énekeltek...

Erzsébet, Katalin, Szidonia és édesanyjuk 1942

vallásosak, de péntek esténként gyertyát gyújtottunk. Kósert biztosan nem ettünk.

A háború a munkaszolgálatlal kezdődött számunkra, ahová apukámat többször is behívták. Jóval a gettó előtt történt: egyik bevonulásakor édesapánkat kísértük a kapuhoz az

Négy évvel idősebb nővérem, egy évvel fiatalabb húgom és terhes anyukám – így mentünk be négyen a gettóba. Nagyszülők sem voltak velünk: édesanyám egyedül küzdött meg a gettó borzalmaival. Harminchárom éves volt akkor.

Pesti Sólet menü Szántó György kedvenc ételsorának receptjei

Gefilte fish

Hozzávalók (10 főre): 2 kg csuka, 4 szelet barhesz, 2 db tojás, 4 fej vöröshagyma, 4 szál petrezselyemgyökér, 2 szál sárgarépa, 4 gerezd fokhagyma, ízlés szerint só, őrölt bors

Elkészítés: A csukát megtisztítjuk a belsőségeitől és kopolyájának belső részétől, a nyak bőrénél éles késsel körülvágjuk, a bőre alá nyúlunk, óvatosan és lassan a farka felé húzzuk le a bőrét anélkül, hogy elszakítanánk. Ezután a hal húsát a gerincről lefejtjük és ledaráljuk.

A megdarált húst az áztatott, és kinyomott barchesszel, sóval, tojással, borssal és az egyik vöröshagyma reszelékével jól összedolgozzuk, majd visszatöltjük a bőrbe.

A levet úgy készítjük el, hogy a megtisztított zöldséget, a másik fej vöröshagymát kevés sós vízben a halféjjel és a gerinccel együtt puhára főzzük. A levet a halra szűrjük, és lassan továbbfőzzük. Tálra szedjük, a levet mellé öntjük, és hagyjuk megkocsonyásodni.

Becsinált csirkeleves aprólékkal

Hozzávalók (10 főre): 2 kg csirkemell, 0,5 kg zúza, 0,5 kg máj, 2 kg leveszöldség, 0,2 kg margarin, 0,1 kg liszt, 4 csomag petrezselyemzöld, ízlés szerint só, bors, pár csepp citromlé

Elkészítés: Kockákra vágjuk a leveszöldséget, majd megfuttatjuk a margarinon. Közben összevágjuk a csirkemellet, és a zöldséghez adjuk. Átforgatjuk az egészet, aztán sóval, borssal ízesítjük. Miután megpárolódott, felengedjük vízzel, beletesszük a zúzat és puhára főzzük. A végén beletesszük a májat, pár perc alatt puhára főzzük. Megszórjuk liszttel és az apróra vágott petrezselyemmel. Ízlés szerint ízesíthetjük egy picit citromlével is.

Káposztás tésztával töltött kacs

Hozzávalók (10 főre): 3 konyhakész pecsenyekacsa, só, majoránna, 0,5 kg csuszatészta, vagy nagykokatészta, 1,3 kg fejes káposzta, 5 evőkanál kristálycukor, 0,2 l olaj, 3 mokkáskanál őrölt fekete bors, 5 tojás, 3-3 sárgarépa, petrezselyemgyökér és vöröshagyma, 3 mokkáskanál sűrített paradicsom (paradicsompüré), finomliszt

Elkészítés: A kacsát szemügre vesszük, s ha tollat, pihét látunk rajta, azt kihúzzuk. Ezután a mellével lefelé vágódeszkára fektetjük. Éles késsel, vagy szárnyasollóval a gerincét hosszában kettévágjuk. Két kezünkkel a hasüregebe nyúlva kissé szétfeszítjük, így lehet csak kicsontozni. Éles késsel a csontok mentén apró vágásokkal haladva a gerinccsontját és a mellcsontját kiemeljük. Szárnyát nem bántjuk, de a combok felső csontját a forgónál átvágva kiemeljük. Az így előkészített kacsát kissé besózzuk, majoránnával behintjük.

A tésztát enyhén sózott, forrásban lévő vízben kifőzzük, leszűrjük. A káposztát megtisztítjuk, lereszeljük. A cukrot a fele megforrósított olajon világosbarnára karamellizáljuk, a káposztát beleszórjuk, lepirítjuk. Sóval, borssal ízesítve pároljuk. Ha kész, összedolgozzuk a tésztával és a tojásokkal.

A kacsá hasüregébe púpozzuk, majd a szárnyast eredeti formájára visszahajtjuk, azaz hátát a töltelék fölött összefogjuk. Cérnával, akár egy foltot, összevarrjuk. A zöldségeket megtisztítjuk, felszeleteljük, tepsibe szórjuk, a maradék olajjal meglocsoljuk, a kacsát ráültetjük, és 1 deci vizet is öntünk alá.

Előmelegített sütőben, közepes lánggal (180 °C; légkeveréses sütőben 165 °C) szűk 2 órán át sütjük. Közben többször megforgatjuk, levével locsolgatjuk.

Ha kész, lecsöpögtetve vágódeszkára emeljük. Levét egy kisebb lábasba szűrjük, ha túl zsíros lenne, lemerünk belőle egy keveset. A paradicsompürét meg a lisztet hozzáadjuk, egy kevés vízzel fölöntjük, 2-3 percig forraljuk, ha kell, utána sózzuk.

A kacsát ujjnyi vastagon szeleteljük, tányérra rakjuk. Híg pecsenyelevet külön kínáljuk hozzá.

Mandulával töltött szilva csokoládé öntettel

Hozzávalók (10 főre): 40 db egész szilva, 40 db kockacukor, 40 szem egész mandula, 1 kg liszt, 1 liter szódavíz, 0,1 kg kristálycukor, 0,01 kg sütőpor, 0,01 kg őrölt fahéj, 2 liter olaj, 2 kg étcsokoládé, 0,1 kg margarin

Elkészítés: Az egész szilvát kettévágjuk, nem kell teljesen, csak annyira, hogy a magot könnyedén ki tudjuk venni. A mag helyére betesszük az egész mandulát és egy szem kockacukrot. A lisztből és a szódavízből palacsinta tésztát készítünk, ízlés szerint ízesítjük cukorral, fahéjjal. A töltött szilvákat egyesével a palacsintatészta mártjuk majd forró olajban kisütjük. A csokoládé öntethez vízgőz felett megolvastjuk a csokoládét kevés margarint keverünk bele.

Úgy kell adni, hogy más ne tudja, ki az adományozó...

December 31-én nyugdíjba vonult SZÁNTÓ GYÖRGY, a Kóser Laky Konyha vezetője. Az elmúlt néhány évtizedben alig akadt zsidó rendezvény, melyre nem ő és csapata készítette és vitte az ételt – nem egy ünnepre több ezer adagot is készítettek. Sokszor az utolsó utáni pillanatokban érkezett a megrendelés, vagy más probléma merült fel, „a SzántóGyuri” megoldotta. Rendre segített, ahogy főrabbinok, dr. Frölich Róbert fogalmazott: ő egy „micvemensch”.

Szántó György, szülei és testvére - Mezőcsátón

– Apukám mezőcsáti, anyukám keceli – Mauthausenbe deportálták őket, s ott ismerkedtek meg. Visszatérve Mezőcsátón éltek, bátyám 1947-ben, míg én 1950-ben születtem egy igen vallásos családba – kezdte az elején Szántó György. – Édesapám jesiva bocher volt Pápán, a kóser háztartás alap volt, minden héten Miskolcra jött a sachter, aki biztosította a megfelelő húst. S persze templomba jártunk. Sajnos bar micvóm után fél évvel, apukám leukémiában meghalt, akkor nagyon összeveszttem az Ö.valóval – pedig, ha apu élhetett volna még 30-40 évet, akkor ma biztos nagyon vallásos lennék. Anyukám szerencsére 95 évet élt.

Gyuri beszélt arról, hogy Mezőcsátára járt gimnáziumba, ekkoriban korengedménnyel megyei első osztályú kézilabda kapus volt, de rengeteget focizott is. Érettségi után, 18 évesen került Budapestre cukrásztanulónak, s ekkor a Délibáb utcai zsidó árvaházban lakott több mint, egy évig, amíg édesanyja Pestre költözött. Alig 1,5 évig dolgozott cukrászként, amikor 1971-ben felkérték, hogy legyen a Kékgyöly étterem vezetőjének helyettese. Az itt töltött bő hat év alatt a szakma minden fogását megtanulhatta. Majd a

vállalat vezetése áthelyezte az újonnan nyílt Topáz étterembe szintén helyettesnek. Ezután 1979-ben került a Horizont Áfész-hez, a Kőbányai (ma ismét Richter Gedeon) Gyógyszergyár üzemi konyha vezetését bízta rá, s nem egyszer 5000 (ötezer!) adag ételt kellett elkészíteni. A szokott A és B menü mellett, kímélő menü is volt az étlapon, az „a la carte” ételek mellett. 1985-től a központban dolgozott osztályvezetőként. Egy év múlva, a Ráday utcai Sörkatakombában gyűjtötte össze a csapatot, amellyel nem sokkal később, a Kazinczy utcában megnyitották Berliner Rathaus Keller éttermet.

– Nos, ez a hely volt a Carmel elődje – folytatta Gyuri. – Itt az akkori népszerű, ám máshol ritkán kapható Radeberger és Berliner sörtét is ihattak a vendégek. Aztán leomlott a berlini fel és eltűntek a német sörgyárak vezetői. Ekkor adtuk a Carmel nevet, 1990-ben. Olyat nevet kerestünk, amely a magyar fülnek nem ismeretlen. Az opera (Carmen) miatt áthallásos volt, míg a közönség valóban egyértelmű.

– S rögtön kóser étteremként folytattátok?

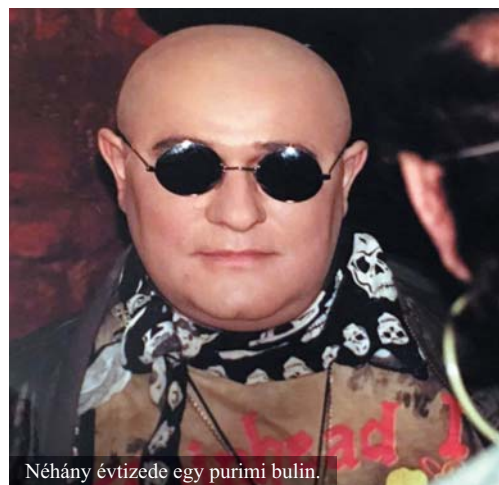
– Bár a terv megvolt, de az ortodoxia vezetésétől akkor nem kaptunk engedélyt, mondván egy kóser étterem lesz, az pedig a Hanna. Jóval később, bő 15 év múlva Herzog Laci bácsival sikerült megegyezni és kóser étterem lehetett a Carmelből.

– Nem csak ez köthető Hozzád!

– 2003-ban a hitközség pályázatot írt ki a Laky Adolf utcai kóserkonyha vezetésére, Carmel Kft. néven megpályáztuk, és 2016. október végéig mi üzemeltettük. Aztán már a hitközség alkalmazottjaként vezettem a konyhát egészen tavalyi év végéig. Bár napi pár órát bejárok még segíteni az utódoknak. Igazából csak tanácsokat adok.

– Valójában mégsem vonultál még nyugdíjba...

– A BZSH a Síp utca 12. alatt Pérszách előtti nyitással létrehoz egy élelmiszerboltot és egy pizzeriát. A Kft. vezetését vállaltam el az építkezés kezdetétől az üzlet nyitásáig, várhatóan március végéig. Szándékaim szerint akkor befejezem az ügyvezetői tevékenységemet is. Pár órák elfoglaltságot biztos fogok keresni, mert nem akarok egész nap otthon maradni. De végre több idő jut a családra. 1978-ban nősültem, a Hősök Templomá-

Néhány évtizede egy purími bulin.

ban volt az esküvőnk. Egy évre rá megszületett a lányom, míg 1992-ben a fiam. Büszke vagyok arra, hogy mindkettőjüknek zsidó esküvője volt.

– Mi jelent majd pihenés?

– Az MTK – bár néha úgy érzem, inkább büntetem ezzel magam. Járok vidékre is, sajnos most nem adatik meg, ami korábban, amikor nemzetközi kupában szerepeltünk, külföldre is elkísértem a csapatot. Igazán a két unokám kapcsol ki, ezeket a dolgokat most tanulom, mert a saját gyerekeimnél ezt nem élhettem meg, mert annyit dolgoztam. Ez ügyben is rengeteget köszönhetek a feleségemnek. De jó tanuló vagyok! A két kislány egyszerűen elvárásol...

Megtudtuk, hogy azért lett cukrász, mert édesszájú gyerek volt, s édesanyja remekül sütött ő pedig rendre ott forgott a közelében. Ott-hon viszont csupán egyszer állt neki sütni, s ahogy azt tanítják, minden művelet külön edényben végzett. Mire elkészült, csak egyetlen tiszta edény maradt a lákásban, így a felesége megkérte, többet ne ténykedjen a konyhában. Beszéltünk arról is, hogy sokan – mint főrabbinok is – úgy említik: „micvemensch”. Csodálkozva hárította, majd hozzátette, édesapja azt tanította neki, aki teheti, segítsen másokon. Azonban név nélkül kell adakozni, hogy más ne tudja, ki az adományozó!

(schiller)

Szántó György jobbról a második

A DOHÁNY KÖRZET MÁRCIUSI PROGRAMJA

Minden hétköznapi reggeli ima 7:30, esti ima 17:00 a Talmud-Tórában, vasárnap és munkaszüneti napokon reggeli ima 8:00, esti ima 17:00 a Talmud-Tórában.

Szerda esténként ima után Frölich Róbert vezetésével ismerkedés a liturgiával, csütörtökönként ima után héber olvasás-tanfolyam Deutsch László főrabbiával

- Március 1. Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
Március 2. Reggeli ima a Hősökben 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 17:15
Március 5. **Zsidó történelem**
A kettészakadt ország: az északi ország, Izrael története
Március 8. Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
Március 9. Reggeli ima a Hősökben 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 17:25
Március 10. **A Dohány Kulturális Páholy zenés műsora a Goldmarkban 15:00**
Március 13. **Zájin Ádár, Itentisztelet a Hősökben, utána hagyományos vacsora 17:00**
Március 15. Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
Március 16. Reggeli ima a Hősökben 9:30
Esti ima a Hősökben, utána sálesüdesz a Goldmarkban 18:00
Március 19. **Zsidó történelem**
A kettészakadt ország: Júda története az I. Szentély pusztulásáig
Március 20. **Eszter börtje, bört vége: 18:33.**
Purim, Megilla-olvasás a Dohányban 18:00
Március 21. **Purim, Megilla-olvasás a Talmud-Tórában 7:30**
Március 22. Esti ima a Dohányban 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
Március 23. Reggeli ima a Dohányban 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 17:45
Március 24. **Purimi műsor a Goldmarkban 15:00**
Március 29. Esti ima a Dohányban 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
Március 30. Reggeli ima a Dohányban 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 18:00
Március 31-től nyári időszámítás, ez esti i.tentiszteletek 18:00-kor kezdődnek!

KÖRZETI VÁLASZTÁS 2019

Február 10-én (vasárnap), a Wesselényi utcai Talmud-Tórában választotta meg a Dohány utcai körzet a következő négy évre az előjárókat, illetve a BZSH- és Mazsihisz küldötteit. A szavazáson majd 100 hittestvér adta le voksait. Az előjárók még aznap összeültek, s döntésük alapján újabb négy évre Nádel Tamás lett a körzet elnöke, míg az alelnökök: Hajdú Péter és Zallel János.

A Dohány körzet előjárói: Dr. Frölich Róbert, Nádel Tamás, Hajdú Péter, Dr. Zallel János, Ács Tamás, Dr. Kunos Péter, Fekete László, Rudas Dániel, Lázár Zsigmond, Endler Tamás, Deutsch László, Dr. Ruzs Zoltán, Siklósi Miklós, Roóz Ferenc.

BZSH küldötteink: Nádel Tamás, Ács Tamás, Dr. Kunos Péter, Dr. Zallel János, Deutsch László, Dr. Ruzs Zoltán, Siklósi Miklós, Király Miklós, László Gábor, Roóz Ferenc.

MAZSIHISZ küldöttek: Nádel Tamás, Ács Tamás, Dr. Kunos Péter, Dr. Zallel János, Deutsch László, Dr. Ruzs Zoltán, Király Miklós, László Gábor.

Kedves Hittestvérek!

Megkezdődött a 2019-es év. Néhány esztendő szünet után 2017-ben vezettük be ismét a kultuszjárulékot.

Úgy gondoljuk, hogy az évi 6000.-Ft senki számára sem volt megterhelő, ugyanakkor a körzeti tagok összetartozását jelképezte. Mára több, mint 100 kultuszjárulékot fizető tagunk van, ami nagy örömeinkre szolgál. Még jobban örülünk annak, hogy a befolyt összeg sokszorosát sikerült tagjainknak visszajuttatni, kedvezményes utazások, kirándulások, vacsorák, formájában. Színházi előadásokat szerveztünk ingyenesen, de Kulturális Páholyunk is aktívan működött.

Szeretnénk, ha 2019-ben még többen lépnének tagjaink sorába. Kultuszjárulékunk, éves díját nem emeljük, lehet havi, negyedéves vagy éves formában fizetni. Továbbra is igyekszünk sok rendezvényt tartani, melyek tagjaink számára ingyenesek, vagy kedvezményesek lesznek, higgyék el érdemes nálunk tagnak lenni!

Szeretnénk felhívni figyelmüket, hogy ebben az évben választások lesznek. Alapszabályunk szerint csak azok választhatnak, és csak azok választhatók, akik 2018-ban a járulékot befizették, illetve új tagok esetében, akik a 2019-es járulékot kifizették. A kultuszjárulék csekken, illetve utalással számlánkra befizethető.

BZSH. Dohány utcai Zsinagóga
11707024-20471437

Mindenkit várunk sorainkban, gyertek közénk, érezzétek jól magatokat nálunk!

Dr. Frölich Róbert
főrabbi

Nádel Tamás
elnök

A Díszteremben és a Múzeumban jártak a kicsik

Január 27-én a „Dohány Kölyöklklub” tagjai jártak a Rumbach zsinagógánál, kóser étteremnél és sok érdekességet láthattak. Két héttel később, február 27-én még izgalmasabb program várt a srácokra. Miután a bázison, a zsinikuckóban (a Talmud-Tórában) a felnőttek az előjárókra és a küldöttekre szavaztak, helyette a Díszteremben „érkeztek”, majd uzsonnáztak a kicsik. Előtte pedig a felújított Zsidó Múzeum csodás kincseivel ismerkedtek, és fotózták le nekik a kedvenc kiállított tárgyaikat, melyeket később lerajzoltak.

A Dohány gyereksapat következő alkalommal **március 3-án** találkozik. Kérjük, kérdéseiteket, illetve részvételi szándékotokat (időben) az alábbi e-mail címekre küldjétek: kleinjudit@lauder.hu, wajnbergerv@lauder.hu.

Könyvbemutató és színház a Goldmark-teremben

Február első vasárnapján, 3-án délután Elbert Márta: Kiskamerás történetek című könyvének bemutatója, és egy beszélgetés várta az érdeklődőket a Goldmark-teremben. A Kiskamerás történetek című könyv sok egyéb mellett, a rendszerváltás, és a következő évek eseményeiről szóló rendkívül érdekes felvételek készítését és annak körülményeit meséli el. Majd százan nézték a rövid filmrészletet, s hallgatták kíváncsian a szerző, Magyar Bálint volt oktatási miniszter, és dr Frölich Róbert főrabbi beszélgetését.

Fotók: Szentgyörgyi Ákos

Két héttel később (17-én) még többen érkeztek a Goldmarkba. A 15 óras kezdés előtt már csak elvétve maradt szabad hely. A Dohány Kulturális Páholyában Georges Feydeau „Amíg az asszony alszik” című vígjátéka került színpadra két felvonásban. A jó hangulat ezúttal is garantált volt, s a megjelentek nem egyszer nevettek könnyesre magukat.

MEGHÍVÓ

Szeretettel meghívjuk Önt és kedves családját a Dohány utcai körzet szokásos Zájin Ádár halvacsorájára és az esti imára.

Az esemény helyszíne: 1075. Wesselényi u. 7.

Időpontja: Március 13. Ima – Talmud-Tóra 17:00,
majd vacsora - Goldmark-terem.

Halas és húsos menüből lehet választani.

Halas menü: halkocsonya, sütemény

Húsos menü: rántott szelet+majonézes burgonya, sütemény

A vacsora ára 3.500.-Ft, a tagdíjfizetőknek 3.000.- Ft.

Jelentkezés:

Fülöp Ildinél kell március 4-ig a fulopvildi@gmail.com email címen, vagy a 30/539-4683-as telefonszámon.

A Dohány Zsinagóga Alapítvány Kulturális Páholya
2019. március 10-én 15 órai kezdettel bemutatja:

Egy primadonna titkai

című zenés műsorát

Közreműködők:

Domonkos Zsuzsa énekesnő

Sándor György főkántor

Fekete László főkántor

Zenei vezető: Neumark Zoltán

Helyszín: Goldmark-terem
1075. Budapest Wesselényi utca 7.

Az előadás regisztráció köteles.

**Regisztrálni az ismert telefonszámon sms-ben,
vagy email címen lehet.**

Fülöp Ildikó +36 30 539 4683/ fulopvildi@gmail.com

A Dohány utcai Templomkörzet szeretettel meghívja
a március 24-én, 15 órakor kezdődő Purimi előadásra.

Dr. Frölich Róbert - az ünnep méltatása

Közreműködők:

Köllő Babett és Göth Péter operetténekes

Hajdú Steve humorista

**Az előadás után purimi süteményekkel várunk minden
kedves vendégünket.**

Helyszín: Goldmark-terem
1075. Budapest Wesselényi utca 7.

Az előadás regisztráció köteles.

**Regisztrálni az ismert telefonszámon sms-ben,
vagy email címen lehet.**

Fülöp Ildikó +36 30 539 4683/ fulopvildi@gmail.com

Dési János

Az embermentő dominikánus szerzetes

„Pilóta lett a kassai dominikánus perjel” tudósít egy 1936-os újságcikk, s már ez sejteti, hogy egy nem mindennapi figurával van dolgunk. Jozef Lexmann, aki szerzetesként veszi fel a Mikulas nevet, 1899-ben született a Trencsény megyei Bobot településen. Édesapja kovács, édesanyja nyolc gyereket nevelt fel, közülük ketten szerzetesek, ketten apácák lettek.

Jozef Budapesten a dominikánusoknál kezdte tanulmányait – valószínűleg tökéletesen tudott magyarul – majd Grazban és Bécsben folytatta filozófiai és teológiai tanulmányait. 1923-ban avatták pappá. Kassára került, ahol aktívan tanított, vett részt a pasztorációs munkába. De a gyakorlati dolgokból is kivette a részét, jelentős szerepe volt a dominikánusok területén lévő élelmiszerpiac korszerűsítésében és alapítója, a Veritas nevű kulturális centrumnak, amit a dominikánus templom mellett hoztak létre. Később, részben ebben az épületben bújtatta az általa menekített személyeket, főként zsidókat.

páter Mikulás Lexmann

A papok közül az első között tanult meg vezetni és a munkanélkülieknek sofőr iskolát is szervezett. Ami ekkor különösen meglepő volt, ahogy idéztük már, letette a pilótavizsgát is. Közvetlenül a háború előtt került Prágába. Cseh- és Morvaország megszállása után németellenes szentbeszédet tartott, ezért el kellett hagynia Prágát. Hogy megmentse a németek bosszúja elől Magyarországra „száműzték” – Sopronba, illetve Vasvárra került. Dokumentumok utalnak arra, hogy itt sem vált a mind szélsőjebbá tolódó rendszer hívévé, bár szentbeszédei elvesztek mára – amelyekből pontosabban rekonstruálni lehetne gondolatait. Itt sem maradt sokáig. Még mielőtt a front odaért volna, visszahívták Kassára. (Ezt bizonyítja többek között az a még sehol nem publikált

levelezőlap, amit a vasvári dominikánus levéltárban találtunk.) Kassára tehát 1944 késő őszen, a magyar nyilas hatalomátvétel után érkezett. És hamar felismerte, hogy nagyon sok ember, alapvetően zsidók, élete került közvetlen veszélybe. Ezért a dominikánus templom alatti kriptában rejtekhelyet alakított ki, megtisztítva az emberi csontoktól, bevezette az áramot, megoldotta szellőztetés problémáját. Ha éppen nem volt ott más, akkor a Veritas kultúrházban lehettek a menekülők, itt használhattak mosdót és a WC-t, kinyitózkozhattak. Csak rendezvények idején kellett visszabújniuk a kriptába. Zsidók, kommunisták, vagy éppen szlovákok – akiket a nyilasok el akartak pusztítani. A Veritas valódi kultúrotthonnak készült, de a menekültek rejtegetésére is kitűnő szolgálatot tett.

...már aránya, meg pedig nagyon — Pilóta lett a kassai dominikánus perjel. Erdős hit kaptunk Kaszáról. A kassai repülőtéren katonai szakbizottság előtt most vizsgáltak le a magánpilóta növendékek. A számos jelölt közül csak háromnak sikerült letennie a vizsgát, ezek között van P. Lexmann, a kassai szentdomonkosrendiek perjele is. P. Lexmann nem az első „repülő pap”, a missziókban már többen tevékenykednek, — köztük a híres P. Schulte, aki már rekordrepüléseket is végzett.

Lexmann az életét kockáztatta az akcióval, hiszen ha lebuknak, őt is kivégzik. Ráadásul nemcsak a kriptában kellett élhető (!) körülményeket teremtenie, de meg kellett szerveznie a nagyjából húsz ember mindennapi ellátását is úgy, hogy ne derüljön ki, mit is tesz. (A kor drámája: élni, túlélni – csak a halottak birodalmában a kriptában lehet.)

A dominikánus rend ma ott élő szerzetesei – akik különösen büszkék bátor elődjükre – úgy tartják, azért tudta a gyakorlati problémákat is megoldani, mert komoly műszaki-gyakorlati érzékkel rendelkezett. És ami ennél is fontosabb, bátor volt, aki időnként saját rendtársai ellenében is tudta, mit kell cselekednie. Akadnak arra

utaló dokumentumok, hogy magyar rendtársai között lehetett, aki nem nézte jó szemmel tevékenységét.

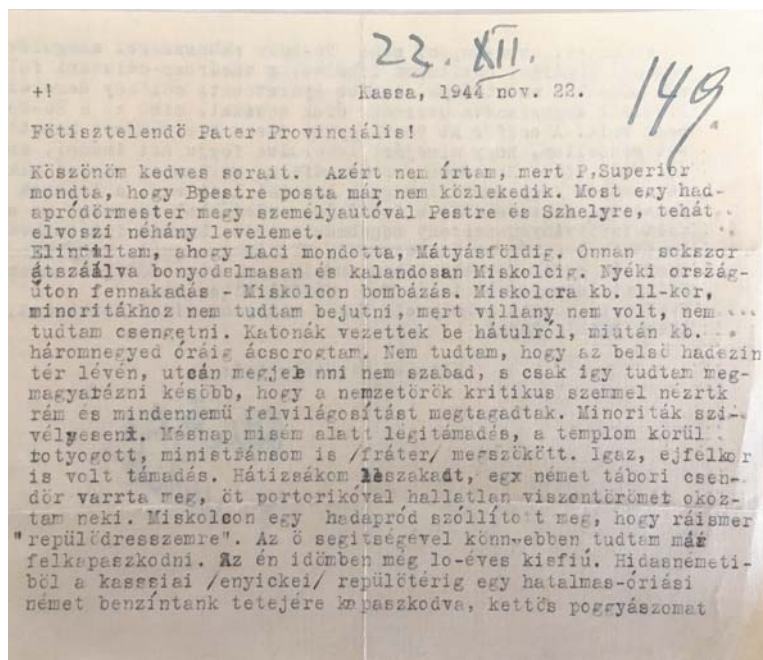
Egy rendtársa így írt:

„Kassán állandóan az a rémhír terjed, hogy Páter Provinciális Miklós Atyát Kassára akarja helyezni... nemzetvédelmi szempontból is valószínű kellene, hogy most ne kerülhessen ide olyan egyén aki magyar szempontból veszélyt jelent egy határvárosban. Maradjon ő csak ott, ahol tót propagandájával senkinek sem árthat, legfeljebb magának...”

A visszaemlékezések szerint körülbelül húsz ember életét mentette így meg Lexmann. Nem mindenki-

után továbbra is lelkesen a katolikus életet szervező Lexmann ellen vizsgálatok indultak 1948 elején, vizsgálati fogságba is került Pozsonyban, a vádak között szerepelt az akkoriban szokásos: amerikai ügynök. De azt is a rovására írhatták, hogy részese lehetett egy hazafias mozgalomnak a Ronina-nak (Család).

1950. április közepén Csehszlovákiában is elfoglalták fegyveresekkel a szerzetesrendeket, s Lexmann is letartóztatták ismét. Egy táborba deportálták, s ott is halt meg az az ember, aki néhány éve még maga mentett másokat. Alig múlt ötven éves.

nek a nevét tudjuk – próbáltak arra vigyázni, hogy a rejtőzködők is minél kevesebbet tudjanak meg a másiktól, hogy lebukás esetén véletlenül se tudják egymást beárulni. Akiket biztosan ismerünk. Dr. Štefan Kaifer; Professor Jozef; Vyrostko Vojtech és fia, Šebastián; Ing. Edmund Szenes és fia, Ján; Rácz Olivér – akinek a fiával mi is beszélünk többször, Herczog és Gejza Jaschko.

Bár megmentettjei között akadtak, akik minden valószínűség szerint relatíve magas tisztségekhez jutottak az új Csehszlovákiában, a háború

Ma emléktáblája a Veritas falán látható. Családja és rendtársai szeretnék elérni, hogy megkapja a Világ Igaza kitüntetést, de eddigi próbálkozásai nem jártak sikerrel. Érthetően okokból a Yad Vashem az alapos, jól dokumentált, angol nyelvű anyagra érdemben sosem reagált. A hős dominikánus történetét részletesen megírta Salamon Pál történész, levéltáros.

Mikulas Jozef Lexmann októberben lenne 120 éves. Milyen szép lenne, ha a zsidó közösség is részt venne a róla szóló tervezett megemlékezésen.

Kitűnő zsidók - kitüntetett zsidók

(XIV.) – Dr. Seifert Géza

A rendkívül népszerű képeslapos sorozat mintegy folytatásaként különböző kitüntetések és azok zsidó adományozottjait mutatjuk be ezen az oldalon. Reméljük, örömmel olvassák azok, akik szeretik a régi történeteket, a régi dokumentumokat, a régiségeket, a történelmet, melyek összefüggnek a zsidó múlttal-jelennel. Ezúttal Dr. Seifert Géza ügyvédet, a Magyar Népköztársaság Zászlórendje kitüntetettjét mutatjuk be.

A kitüntetésről

Az érdemrendet 1956-ban alapították a Szovjet zászlórend kitüntetés analógiájára. Az Elnöki Tanács az adományozást azon hazai és külföldi személyek részére szánta, akik az ún. békéért folyó harc, illetve a szocialista állam építésében jeleskedtek, vagy kimagasló eredményeket értek el.

Az érdemrendnek 1956-os alapításakor öt fokozata mellett egy alkalmi fokozata volt. Utóbbi csak külföldi állami vezetők részére adományozták. Mint minden szocialista országban, így hazánkban szintén igyekezett az államvezetés a kitüntetésrendszerben is beágyazni a szovjet mintákat. Jelen érdemrend is ezért alapítottott, de tervezője valami egészen extrát alkotott. A más országokban készített zászlórendekkel ellentétben, a magyar változat kimagaslóan nívósra, formabontóra sikeredett. Megkockáztatom, hogy a háború és a rendszerváltás közötti

időszak talán egyik legszebb, leglátványosabb kitüntetése volt egészen 1991. augusztus 23-i megszüntetéséig. Szerepét az akkor újraalapított Magyar Köztársasági Érdemrend vette át. Hosszú karrierjét annak is köszönhetette, hogy önkényuralmi jelképektől mentes volt, szimbolikája maximálisan megfelelt minden korszakban a nemzeti elvárásoknak!

Érdekesség az is, hogy a rend alapításakor az első adományozott 1957. december 11-én Grósz József kalocsai érsek volt.

1976-ban a kitüntetés fokozatai megváltoztak. A korábbi öt plusz egy fokozatot a következő négy fokozatra csökkentették:

- A Magyar Népköztársaság gyémántokkal ékesített Zászlórendjére
- A Magyar Népköztársaság rubinokkal ékesített Zászlórendjére
- A Magyar Népköztársaság babérkoszorúval ékesített Zászlórendjére
- A Magyar Népköztársaság Zászlórendjére.

A korábban ezüsből készített csillag-testet ezután ún. tombakból (rézcink ötvözet) készítette az Állami Pénzverde. Az érdemrend egy prizmás

csillag alapjára rögzített, s középen zománcozott nemzetiszín lobogó díszíti a középpontban. A zászlót két oldalt babérkoszorú ékesíti félkörben. A gyémántokkal ékesített változatot 10 db cirkon kő díszíti, a rubinokkal ékesített változat egyezik az előzővel, de a 10 kő ipari rubinnal készült. A babérkoszorúval ékesített esetben a zászló körül futó babérkoszorú zöld színű zománcozású. A Zászlórend önmagában kisebb méretű, mint a gyémánt és rubin változat, nincsenek kövek rajta és nincsen zománcozva a koszorú sem. A csak 19 alkalommal adományozott

V. fokozat egy háromszög szalagon lógó, kisebb méretű változat, amelynek a koszorúit zöldre zománcozták.

/A képen szereplő kitüntetés a szerző tulajdona, de nem azonos Dr. Seifert Géza tulajdonával./ Mint jelen írás szerzője, és a kitüntetések szerelmese, gyűjtője, sajnálom, hogy a modernkori kitüntetések sorában a sok újraalapított két világháború előtt/között alapított kitüntetés mellett, az állam nem tartotta meg ezt a típust, pedig az állami kitüntetések, rendjelek között világszinten is megállná a helyét – még ma is!

Az adományozásról

Munkássága elismeréseként 1974. április 3-án, a Parlamentben több egyházfő társaságában vehette át a Magyar Népköztársaság Zászlórendjének II. (rubinokkal ékesített) fokozatát Losonczy Páltól.

Az adományozotról

Eddigi cikksorozatunk talán legkényesebb személyiségéhez értünk. Dr. Seifert Géza Budapesten született 1906-ban. Ismereteim szerint tipikus fővárosi asszimilált zsidó család gyermekeként látta meg a napvilágot. Kiváló képességének köszönhetően az ügyvédi pályát választotta. A Debreceni Tisza István Tudomány Egyetemen szerezte meg jogi doktorátusát, 1929-ben. Ezt követte, hogy sikeres ügyvédi, majd bírói vizsgát tett.

1942-ben behívták munkaszolgálatra, ahonnan megszökött, és a háború végéig a budapesti gettóban bujkált. Kitűnő orosz nyelvismeretével a szovjet követség jogtanácsosa lett, de katonai ügyészként is dolgozott.

1953-tól a BIH (Budapesti Izraelita Hitközség) szertartásügyi elöljárója, 1957-től pedig már alelnöke. Majd 1966-tól, 1976-ban bekövetkezett haláláig a MIOK (Magyar Izraeliták Országos Képviselőlete) és a BIH együttes elnöke. Emellett 1966-ig budapesti ügyvédként is tevékenykedett a hitközségi munkája mellett.

A szocialista párthoz mindig lojális ügyvéd úr nemcsak a Hazafias Népfrent Tanácsának és budapesti Bizottságának, de a Magyarok Világszövetségének elnökségi tagja is volt!

Számtalan írása, tanulmánya, cikke jelent meg ügyirodalmi, mint a zsidóságot érintő témában. Sajnos munkásságát beárnyékolja az utókor kutatásaiból felfedezett III/III-as múltja.

Izsák Gábor

Források:

<https://tinyurl.com/ycljzhtd>

<http://www.magyar-kronologia.hu/1974/04>

<https://tinyurl.com/y9qxcjhe>

UGRÁNS - MIGRÁNS - EMIGRÁNS 3.0

Kik voltak a kivándorlók - és hogy jutottak el Amerikába?

Nemrég új sorozatot indítottunk, amely többek tetszését is elnyerte. Folytatjuk is a sok érdekességgel tarkított utazást - a XX. század elejének Budapestjén. A melyenszanto.blog.hu szerzője, **Szántó András** válogat továbbra is a blogban megjelent legérdekesebb írásából.

A kivándorlás gondolata és problémája társadalmi kérdéssé nőtt Magyarországon jó száz éve, s ez a mai napig tart. Természetes, hogy a riportoktól a regényekig minden irodalmi formában megjelent.

A Halászó macska utcája

Szüleim könyvtárában megvolt ez a könyv, tizenévesként belenéztem és érdekesnek találtam a történetet, az izgalmas cselekménye és jó fogalmazása miatt is. Kis buta voltam akkoriban, főként a világhírűvé vált magyar regény honi kritikussait megismerve. Lektűrnek, ponyvának, ügyetlenkedésnek stb. titulálták, nem értették, hogyan fordíthatták le 18 nyelvre és az első évben, hogy adtak el belőle egymillió példányt!

A legjobb talán, ha korabeli kritikát idézek, mérvadó forrásból. A Nyugat folyóirat 1936. évi 12. számában jelent meg Hevesi András recenziója a könyvről:

„Földes Jolán regényének rögeszméje az emigráció, ebben a könyvben minden az emigrációt suttogja, gügyögi és harsogja. Az emigránsors, amely a valóságban egyenletesen oszlik meg a magánélet ezer tényezője között, ebben a könyvben egyeduralomra tör. De ez a rögeszme egyáltalában nem sivár és kietlen, hanem csupa aranyos derű, csupa megindító ellentét.”

Földes Jolán 1936-ban első díjat nyert a londoni Pinker irodalmi ügynökség regénypályázatán művével, melyből Párizsban a megjelenés napján 20 000 példányt adtak el. További munkái is sikert arattak Európában és Amerikában, több könyvéből film készült, az egyik Marlene Dietrich főszereplésével.

S a lényeg: az irodalmi díj majd akkora pénzüsszeget hozott a szerzőnek, mint akkor a Nobel-díj – ezért is sokan irigyelték.

A sikerre jellemző, hogy Budapesten a Halászó Macska étterem nyílt (a Mussolini tér 4. alatt, ma Oktogon, s a helyiségben Orex ékszer- és órábolt van), de Párizsban mai napig van Halászó macska étterem, mert a franciák is büszkén emlegetik a róluk is szóló könyvet.

Pásztor Árpád regénye: New York

Híres írónk lehetne Pásztor Árpád is, hiszen a gyerekkori saját élményeiről szóló Muzi c. regényéből kapta az ihletet Molnár Ferenc az A Pál utcai fiúk megírására. A Muzi a Nemzeti Múzeum kertjében összeverődött gyereksapat kalandjairól szól.

Az 1922-ben megjelent emigráns-regénye, a New York című bemutatásához ismét a Nyugat folyóirat kritikáját hívom segítségül. Halász Gyula azt írta 1922-ben: „Vegyes érzésekkel, de egyre élénkülő ér-

deklódéssal olvastam a regényt, amelynek belső melege és feszítő ereje kezdettől végig fokozódik. Kezdetben leküzdhetetlen idegenkedésem, sőt idegességemen itt-ott felülkerekedett a szerző megvesztegető meseszövése. A New York minden realitása és fájó aktualitása mellett egy romantikus mese. ... A New York-nak is óriási sikere lesz.”

A kritikus jóslata nem vált be. Az eltelt 90 év alatt ez a regény nem jutott a csúcsig, a mai irodalmárok és olvasók sohasem hallottak róla, és talán nem is bánják.

Köröndi Ferenc: A budapesti kaland

Valószínűleg nem kellene minősítenem, de talán a legjobb emigráns-regény, amit olvastam. Ráadásul így gondolták ezt a megjelenésekor a nemzetközi kritikusok és elemzők is. Köröndi jogot végzett a budapesti egyetemen (1922). 1919-1922 között a Magyarország c. lapban jelentek meg zenekritikái, majd A Hét társzerkesztője volt. Évekig, mint tisztviselő dolgozott, majd 1932-ben a (később 25 nyelvre is lefordított) Budapesti kaland regényével megnyerte három angol könyvkiadó nemzetközi regénypályázatát. 1939-ben Londonba költözött, és az angol rádió magyar osztályának volt munkatársa. 1946-tól Washingtonban élt, ahol az Amerika Hangja nevű rádióknak dolgozott. Sikere máig tartó - legalábbis külföldön. Az Il Giornale napilap felfedezésnek nevezte Köröndi Ferenc regényét: „Íme Köröndi Ferenc, a magyar Moravia”. /Az újság az olasz irodalom neves képviselőjé-

hez, Alberto Moravia-hoz hasonlított Köröndi, akinek regényét 2010-ben jelentette meg ott újra a Bompiani kiadó./

Bár távolinak tűnhet nekünk a '30-as évek világa, rá kell ébrednünk, Köröndi ecsetvonásai ugyanazt a kicsinyes, nyereszkes emberekből álló magyar társadalmat rajzolja meg, amely ma is sajátunk. Ugyanazok a pozícióharcok, ugyanaz a kisserzés, mintha nem is nyolcvan évvel, de legfeljebb nyolc évvel ezelőtt született volna a mű.

Végül részletes bemutatás, ismertetés helyett csak megemlítem, hogy emigráns-krónikáink és irodalmunk még számos nagyszerű művel büszkélkedhet. Kezembe került egy 1922-ben megjelent ifjúsági regény, *Balázs Sándor könyve: A kivándorló fiú*. A főhős, bankigazgató papája öngyilkos lett sikkasztásai miatt, s a teljesen elszegényedett családnak ezért kellett emigrálnia. A könyv nem irodalmi remekmű, de jelzi, a múlt század első felében a magyarok emigrálási hulláma olyan mélyen beitta magát a mindennapi életbe, hogy a művészeteket és az irodalmat is felkavarta. A magyar történelem dúskált az olyan eseményekben, melyek az ország elhagyására kényszerített tömegeket. Sokat fejlődünk – ma is itt tartunk...

Még több képet, érdekességet, idézeteket a könyvekről az alábbi linken találunk:

<https://tinyurl.com/ydgnaoasf>

Szentgyörgyi Zsuzsa

A kormányzás tudósa - Norbert Wiener

A világ lakosságának egy-két százaléka zsidó, ám a Nobel-díjasoknak 28 százaléka. Nagy művészek mellett nagy tudósok is zsidó származásúak voltak, és nyilván jelenleg is akadnak. Köztük a magyar „Marslakók” (születésük sorrendjében): Kármán Tódor, Szilárd Leó, Gábor Dénes, Wigner Jenő, Neumann János, Teller Ede. A későbbiekben róluk adok vázlatos képet.

Most azonban elsőként egy nem magyar, bár szülei révén a kelet-európai térségből származó zseniről, Norbert Wiener-ről, a kibernetika atyjáról adok rövid beszámolót.

1960, kezdő kutató vagyok. Egy napon hívat a Tudományos Akadémia nagyhatalmú, rettegett személyzetise, akitől még jeles akadémikusok is tartanak. De most barátságos, helyet kínál. – A napokban Akadémiánk meghívására Magyarországra jön egy híres amerikai tudós, a feleségével. Magát ajánlotta a főnöke, Benedikt Ottó professzor, hogy két hétig kísérje őket. Kap autót, sofőrrel, nála lesz pénz étteremre, a vendégek kívánságaira. Hogy ki a vendég? Valamilyen Wiener, vagy talán Wiener nevezetű. Nem kérdezte, elvállalom-e. De persze, hogy örömmel tettem! A kibernetika tudományának megalapozója, a világhírű matematikus! Aki, mint kiderült, kicsi, köpcös, vastag szemüveges öregúr volt. Ő, és a nála fél fejjel magasabb felesége is nagyon kedves, barátságos emberek. És roppantul félősek is. „Frau Susanne, ugye semmilyen politikai nyilatkozatot nem várnak tőlem?” Biztosítottam, nem kell, csak a tudománya fontos.

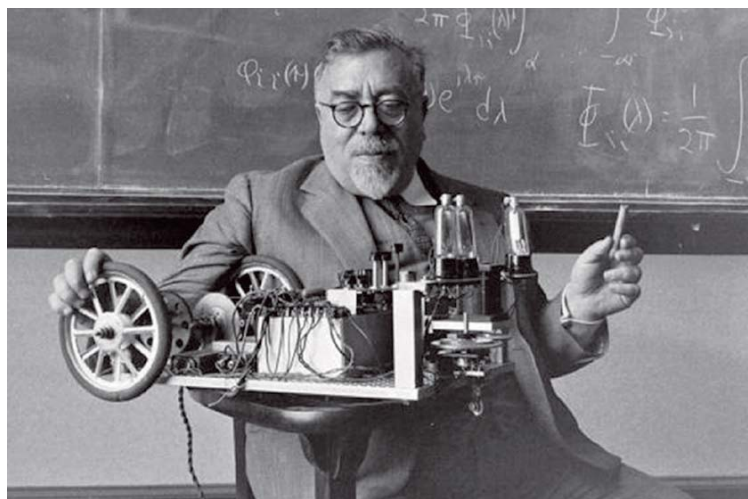
másik oldalon, a Szovjetunióban sem számított „burzsoá áltudománynak” a kibernetika.

De mi is a kibernetika? Alkotója, Wiener a görög kübernétész szóból alkotta, ami kormányost jelent. Valóban, a kibernetika a kormányzás, vagyis az irányítás, szabályozás tudománya, amely azt vizsgálja, hogyan reagálnak, szabályoznak az élő, vagy akár a gépi, automatikus rendszerek, tehát, emberek, élőlények, robotok a külvilág hatása-ira, hogyan alkalmazkodnak a változó külső hatásokhoz. Ma már a kibernetika – a vezérlés és kommunikáció tudománya — szerteágazó ágakból tevődik össze, az elméleti kérdésektől kezdve a műszaki, biológiai, gazdasági területekig.

Wiener egyszerű, „bácsis” megjelenése ellenére minden idők legnagyobb tudósai közé sorolható. Szülei lengyel és német zsidókként vándoroltak ki az Új hazába, és Norbert nem sokkal ezután, 1894-ben már ott született. Csodagyerekként tartották számon, mert hároméves korában írt-olvasott és matematikusi diplomáját 14 évesen kapta meg (ha magyar, akár a mi „Marslakóink” közé is besorolható lett volna). Ámbár, mesélte nekem, az édesapja, Leo nem volt teljesen elégedett vele, mert ő, nyelvész professzor-ként körülbelül 40 nyelvet tudott, a fia pedig mindössze csak(!) 14-et szedett össze. A papa arra

Ez a nemzetközi hírű, elmélet-alapító szellemi óriás szerény, csendes ember volt. Egyszer kérésükre, elmentünk Visegrádra, ahol szeretett volna kicsit sétálni az erdőben. Felesége elmondta, ilyenkor, séta közben gondolja ki tudományos ötleteit, ezért mindig van nála papír, ceruza. Ámbár pénzt nem szabad nála hagyni, – mesélte Margaret, – mert séta közben papírt keresvén ránéz a papírpénzre, látja, ezen már mindenféle ábrák vannak, használhatatlanok a jegyzetelésre, hát eldobja. Valóban, Wiener megtestesítője volt a szórakozott professzornak. Itt, a visegrádi erdőben is elkóborolt, és csak sokára került elő, amitől szívroham közeli állapotba kerültem. Ki is kapott ám rendesen a feleségétől! Lesunyta a fejét és bűnbánóan pislogott. Másnap reggel pedig, amikor értük mentem, szép csokor virágot nyújtott át.

Csaknem hat évtized múltán ma is boldogan gondolkodom vissza kéthetes együttlétemre a Wiener házaspárral. Sokat tanultam tőlük, később talán az ő hatására foglalkoztam rendszerelmélettel.

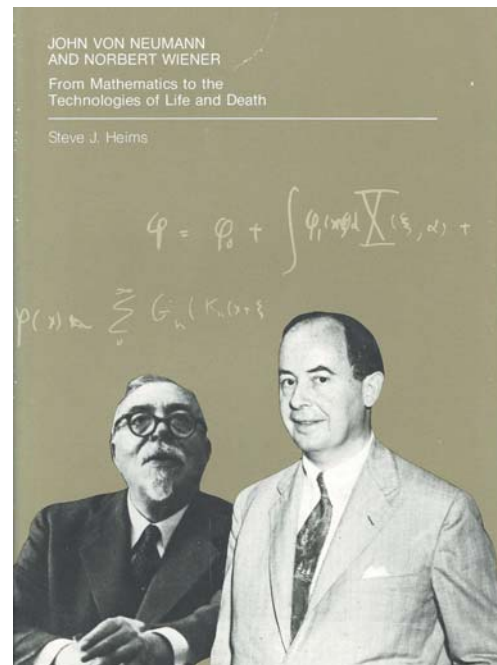

Mitől félt a világhíresség? Volt alapos oka. Kínából jöttek, ahol évekig tanított megbecsült, szinte dédelgetett professzorként. A kommunista Kínában, ahová a demokratikus USA-ból – mondhatjuk – elmenekült. Mert az ötvenes évek félelmetes testülete, az Amerika-ellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság őt is megidézte, és komolyan megszorongatták, mert ifjú korában akadt némi baloldali kapcsolata. Nem volt ez akkor tréfadolog, nem egy megvádolt öngyilkos lett és a híres, az atombombát létrehozó, zseniket is magában foglaló csapat vezetőjét, Robert Oppenheimert is a tönkretette.

Wienerék tehát korábban elfogadták a kínai meghívást, és most, immár békésebb hazájukba voltak visszatérőben. Egyébként eddigre már a

ösztönözte, filozófiát tanuljon, de őt a matematika jobban vonzotta. Még az első világháború előtt Angliában és Németországban tanult és dolgozott olyan nagyságok mellett, mint az angol Bertrand Russell és a német David Hilbert. A második világháború idején ő is részt vett egy ideig az atombombát kidolgozó csapatban, egyebek között együttműködött Neumann Jánossal is.

Wiener hírnevére jellemző, hogy a nevével összekötve létezik matematikai képlet meg szűrő is. Sajnos, nem sokáig élvezhette a hazatérése örömeit. Még megkapta Lyndon B. Johnson elnöktől a legnagyobb amerikai tudományos kitüntetést, a Nemzeti Tudományos Érmét, de pár héttel később, 1964 tavaszán Stockholmban szívrohamban meghalt.

De mindig, újból és újból felmerül bennem, mennyire sérülékeny a szellem embere. A Szovjetunióban akár halálra, vagy hosszú kényszermunkára is ítéltették, akinek tudományos munkájával az apparatcsikok nem voltak elégedettek, de a demokrácia nagyhatalmában is létezett a múlt század ötvenes éveie elején egy McCarthy-korszak. S ezekben a helyzetekben a tudás, a szellem nagysága sem elég a felmentéshez.

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajsz 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szereteteinkért a gyertyák. A Jahrzeit-napon a reggeli i.tentiszelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szereteteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Kemer Sarolta	március 9.	Radvány Róth Tibor	március 17.	Schaffer D. Dezső	március 22.	Kalmár-Marón Györgyné
Dr. Kéri Lajos	március 10.	Illés Sándor	március 18.	Landler László	március 22.	március 25.
Márkus László	március 11.	Zoldán Sándor	március 19.	Ács Adalberg Tibor	március 24.	Tímárné Darvas Éva
Monoki József	március 12.	Rubin Simon	március 20.	Berkovits Judit	március 24.	Kövesi Lászlóné
Sommer Istvánné	március 14.	Spira Jenő	március 20.	Dancz Béla	március 25.	Fekete Imréné
Mór Neumann	március 16.	Reich Ferenc	március 21.	Dénes István	március 25.	Reich Ferencné
						március 29.

Az Alapítvány a Dohány utcai zsinagógáért az elmúlt években rengeteg programot szervezett a körzet hívei számára (kirándulás, múzeumlátogatás stb.), de környezetünk szebbé alakításáért is rengeteget tett Nádél Tamás elnök vezetésével. Elég megemlíteni az Emánuel park átalakítását, a sírkert rend-

Támogassa zsinagógánk alapítványát!

betételét, vagy éppen a Dohány templom orgonájának felújítását. S persze még hosszan sorolhatnánk, megemlítve, hogy minden évben anyagi segítséget nyújt valamely zsidó intézménynek.

Kérjük, támogassa Alapítványunkat!

Bankszámlaszám:

11707024-20359234-00000000

IBAN:

HU71 1170 7024 2035 9234 0000 0000

Az Élet Menete

JÓ ÜGYÉRT JÓ KIÁLLNI!

Gyere velünk fáklyás felvonulásunkra, álljunk ki ismét együtt a tolerancia mellett, és emlékezzünk közösen az áldozatokra!

A nemzetközi szervezetünk mintájára évről évre megrendezésre kerülő menet idén a Március 15. térről indul, és a Jane Haining rakparton át vonulunk a Cipők a Duna-parton emlékműig.

Az Élet Menete Budapestén

2019. április 14. 18:00

Támogassa iskolánkat

adója 1%-ával!

Alkotó Ifjúság Alapítvány

Adószám: 18004810-1-42

Scheiber Sándor
Gyermekjuttatás, Alapítvány, Könyvtár és Képzőművészeti Központ

